Relaţii interetnice dintre creştinii ortodocşi şi musulmani în Dobrogea. Studiu de caz: Medgidia şi Cobadin

Maria BARA

Din iulie 2005, în cadrul Institutului de Geografie al Universităţii Münster, Germania, se derulează, sub conducerea prof. univ. Cay Lienau, proiectul cu tema *Interethnische Koexistenz von Muslimen und orthodoxen Christen. Beispiele aus der Dobrudscha und aus Thrakien*. În continuare, mă voi opri asupra cercetărilor efectuate până în prezent în Dobrogea. Prima perioadă de cercetare pe teren a avut loc în luna august 2005, când am realizat studii în cele două localităţi, Medgidia şi Cobadin. În a doua jumătate a lunii octombrie, până la jumătatea lunii noiembrie, m-am limitat la cercetări în Medgidia. De menţionat este faptul că rezultatele prezentate în continuare nu sunt cele finale, urmând a fi efectuate în perioada următoare şi alte cercetări pe teren.

Recunoscută ca zona cu cel mai bogat mozaic etnic din România, Dobrogea va fi prezentă în studiul de faţă doar prin populaţiile creştin-ortodoxe şi musulmane. Din cadrul creştin-ortodocşilor sunt prezente următoarele etnii:

1. Bulgari (*bălgari*) – până în 1940, când a avut loc schimbul de populaţie dintre România şi Bulgaria, erau majoritari în multe regiuni din Dobrogea, în prezent rămânând doar câteva familii;

2. Români – populaţie majoritară după colonizările intensive din secolele al XIX-lea şi al XX-lea;

3. Aromâni (*armânj*) – aşezaţi în Dobrogea românească de azi în 1940, în urma cedării Cadrilaterului şi a schimbului de populaţie dintre România şi Bulgaria;

4. Lipoveni (*lipovani*) – creştini ortodocşi de rit vechi, aşezaţi în majoritate în Delta Dunării, foarte puţini în sudul Dobrogei;

5. Romi (*rroma*).

Populaţia de origine maghiară, germană şi italiană din Dobrogea nu aparţine bisericii ortodoxe, ci bisericii catolice sau evanghelice, deci nu face obiectul studiului de faţă.

Grupurile de populaţie musulmană abordate sunt:

1. Tătari (*tatarlar*) – emigraţi în trei valuri în Dobrogea. Chiar şi astăzi se face distincţie între cele trei subgrupuri de tătari, în special în funcţie de dialectul vorbit. Majoritatea vorbesc tătara crimeeană (*kırım tili*); cel de-al doilea grup ca mărime este al tătarilor ce vorbesc dialectul noghai (*noghai tili*); iar de-a lungul ţărmului Mării Negre este grupul tătarilor dobrogeni ce vorbeşte aşa numitul *dialect de coastă* sau tătara dobrogeană (*yaliboyi tili*);

2. Turci (*türkler*) – majoritatea emigraţi în Dobrogea în timpul Imperiului Otoman, când reprezentau societatea aristocrată, urbană. Împreună cu tătarii, ei au fost populaţia majoritară în Dobrogea până la jumătatea secolului al XIX-lea;

3. Romi musulmani (*çingene* sau *xoraxane*).

Philologica Jassyensia, An II, Nr. 1, 2006, p. 93-104

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

Scurtă introducere geografică şi istorică

Medgidia

În anii ’40 ai secolului al XIX-lea, după războiul din Crimeea, un nou val de populaţie se aşază în Dobrogea. Este vorba de tătari şi cerchezi care veneau din Rusia şi erau în majoritate de religie islamică, precum şi populaţie de etnie germană din sudul Basarabiei (vezi Kornrumpf 1978). După războiul de independenţă din 1877 şi trecerea Dobrogei sub regim românesc, în noiembrie 1878, guvernul român a dat o proclamaţie către populaţia noii provincii româneşti, în care se enumeră unele privilegii şi, totodată, se menţionează că birurile stăpânirii otomane vor fi desfiinţate. În această proclamaţie există un pasaj care se adresează locuitorilor musulmani: „Dreptatea României nu cunoaşte deosebire de neam şi religiune. Salutaţi doar cu iubire drapelul român care va fi pentru voi drapelul libertăţii şi al păcii”. Însă populaţia musulmană înregistrează o scădere în această perioadă.

Urme arhitecturale din perioada otomană sunt prezente şi astăzi în Dobrogea. Astfel, geamia „Abdul Medgid” construită în 1860, în cinstea sultanului Abdul Medgid (1839-1861) şi executată şi întreţinută de guvernul Otoman, stăruie şi astăzi ca monument de arhitectură în centrul vechi al oraşului. Încă de la înfiinţare a fost deservită de un imam, un hatip şi un muezin. Construcţia respectă forma tradiţională a aşezămintelor de cult musulman, decorată în interior cu ornamente orientale şi cu inscripţii în limba arabă.

În 1862 s-a deschis prima şcoală primară românească din Medgidia. În 1880 a fost construită biserica ortodoxă „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel”, în 1901 spitalul, în 1906 încă două şcoli primare – una de băieţi şi alta de fete; în 1912 se construieşte o şcoală mixtă, iar în 1913, Palatul Comunal.

În 1914 a fost construită calea ferată Medgidia – Bazargic, iar Cobadin capătă propria gară, ceea ce duce la dezvoltarea aşezării.

Cobadin

Situat într-o zonă de câmpie, presărată pe alocuri cu mici dealuri, ceea ce îi oferă un caracter agricol, Cobadin se află la 18 km de Medgidia şi la 30 km de Constanţa. În documentele turceşti premergătoare anului 1877, este meţionat cu numele Cutbudin / Kutbudin (Leyer 1972), care pare a proveni de la un nume propriu turcesc. După alipirea Dobrogei la România şi sporirea populaţiei româneşti (1877), apare în documentele vremii cu numele Copadin.

Cele două vechi cimitire turceşti din localitate sunt mărturie a originii turceşti a aşezării. În 1862 se aşază în aceste locuri grupurile de tătari din Crimeea (aproximativ 350 de familii). La acea dată erau în Cobadin aproximativ 30 de familii de turci. Cu toate că erau de aceeaşi religie, turcii nu-i acceptă uşor pe noii veniţi (Leyer 1972). După ce le-au plătit băştinaşilor cinci lire de aur, tătarii au primit permisiunea să se stabilească în sudul aşezării. În prezent, este greu de observat acest cartier (*Kirisch Mahala / mahalle*) în noua structură a localităţii, cu toate că o tătăroaică din Cobadin (NC, născ. 1935) ne-a spus: „[...] noi am trăit mereu aici, între noi tătarii”, ceea ce presupune, totuşi, existenţa unui cartier distinct.

Moscheea este situată în sudul cartierului turcesc, fiind construită la sfârşitul secolului al XIX-lea de către Said Paşa din Mamutkujus, în cinstea sultanului Medschid. Distrusă în timpul războiului ruso-turc, moscheea a fost reconstruită mult mai târziu. După Războiul de Independenţă şi trecerea Dobrogei sub administraţie românească, mare parte a populaţiei turceşti părăseşte satele dobrogene, stabilindu-se în Asia Mică

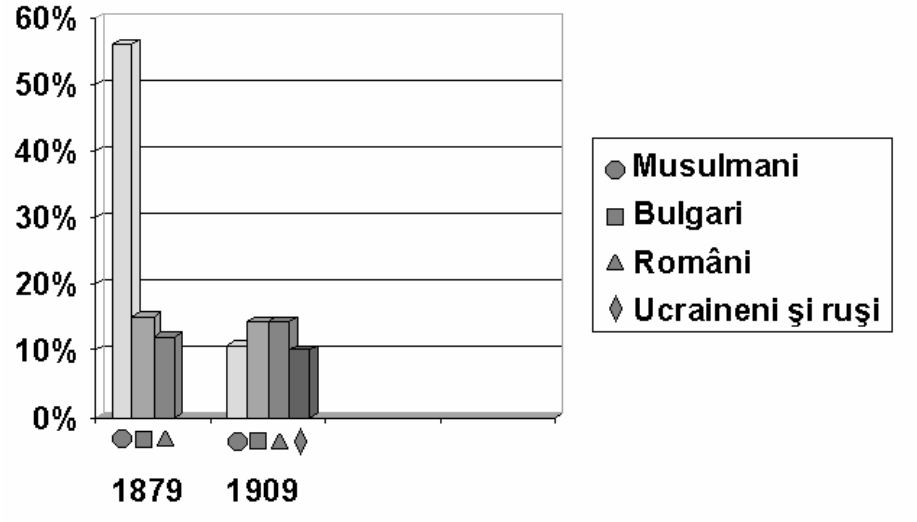
BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

(Turcia de astăzi). În acelaşi timp, familii de români şi de nemţi din sudul Basarabiei, Moldova, Oltenia, Ardeal se stabilesc în Dobrogea. În Cobadin, familiile de români nou venite proveneau în special din sudul Moldovei şi din Oltenia. După spusele lui Ilie Chiper (n. 1929, fost poştaş), descendent al uneia dintre primele familii de români din Cobadin, bunica lui a venit din Brăila în 1877, când avea 20 de ani: „În satele din jur veneau oierii din Ardeal. Aci, în Cobadin am avut numai unul singur care era cioban din Ardeal – de-alde lui Puşcaşu!"

În Cobadin, românii s-au stabilit la nord de aşezările turceşti. În aceeaşi perioadă în care s-au stabilit comunităţile de români, ajung în Cobadin familii de origine germană din sudul Basarabiei. Primarul din Cobadin ne-a prezentat, foarte mândru, Strada Mare, construită de populaţia germană încă de la stabilirea în localitate. În foarte scurt timp, ei au construit o casă de rugăciuni (de rit evanghelic), o şcoală şi o grădiniţă. Până în 1934 însă, nu a existat biserică ortodoxă, fapt ce demonstrează că numărul românilor din Cobadin era într-adevăr foarte mic. „Mergeam la biserică la Viişoara", ne spunea Ilie Chiper, „Pe mine acolo m-au botezat!".

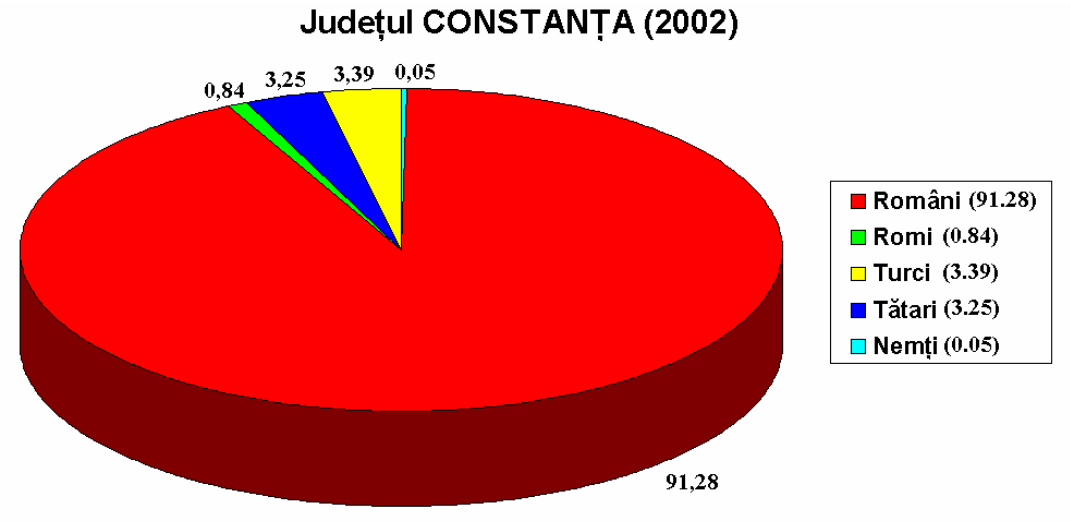
Statistică

Recensământul din anul 1879 arată în judeţul Constanţa 56% populaţie musulmană, 15% bulgari şi 12% români (Schmidt-Rösler 1993, p. 101). Însă, după Legea pentru organizarea Dobrogei (1880) şi Legea pentru imobilarea în Dobrogea (1882), recensământul din 1909 indică în regiune doar 10,8% musulmani, 54,7% populaţie românească, 14,3% bulgari şi 10% ruşi şi ucraineni (Schmidt-Rösler 1993, p. 101). „Înainte de (prima, n.m.) conflagraţia mondială erau în Cobadin cam zece familii de români, iar în prezent (1933, n.m.) numărul lor a crescut de trei, patru ori" (Leyer 1972).

În prezent, populaţia românească reprezintă majoritatea absolută în Dobrogea.

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

De remarcat este faptul că nici astăzi ei nu fac distincţie între turci şi tătari: „Toţi sunt musulmani, deci sunt turci” (V.R., născ.1966, vânzătoare). Fenomen întâlnit, de altfel, în întreaga Peninsulă Balcanică unde creştinii îi numesc pe musulmani, generic, „turci”.

Rezultate preliminare

În continuare vom prezenta câteva dintre observaţiile făcute în timpul cercetărilor pe teren şi felul în care acestea se ordonează.

După cel de-al doilea război mondial, statul român introduce în şcoli limba tătară folosind manuale din Republica Cazahstan. La scurt timp, populaţia tătară din Crimeea ajunge să fie practic lichidată de Stalin. Astfel, în anul 1956, printr-o puternică propagandă iniţiată de partidul comunist român, aflat la putere, este introdusă în şcoală tătara dobrogeană, redată însă cu alfabet latin. Urmează, apoi, eliminarea limbii tătare din programa şcolară şi închiderea Şcolii Pedagogice Tătare din Constanţa.

Axeit Memli Omer, fost învăţător în Cobadin, de origine tătară, absolvent al Şcolii Pedagogice Tătăreşti (1956), spunea că au studiat la şcoală după manuale tătăreşti trimise din Republica Cazahstan, dar „limba era diferită de cea pe care o vorbeam noi acasă”. O perioadă, în Cobadin (şi nu numai), s-a predat în şcoală turca şi tătara, în paralel. Pentru ştiinţele exacte profesorii traduceau practic manualele de la şcoala românească. Apoi, s-a predat doar turca „pentru că exista posibilitatea de a aduce manuale din Turcia”, ne-a spus Axeit Omer. În prezent, nu se predă tătara în şcolile din România, însă există iniţiative în această direcţie. „Ar fi bine să se introducă din nou tătara, pentru conservarea limbii. Eu cred că se pot învăţa şi turca şi tătara. Nu trebuie renunţat la turcă pentru că e o limbă de cultură, civilizaţie imperială, dar nici graiul matern nu trebuie uitat. Eu zic să fie două ore de turcă şi două de tătară. Turcii să înveţe doar turca iar tătarii amândouă. Să fie însă limba tătară pe care o vorbim noi, kırım, dar mai elevată” (Axeit Omer). De remarcat este faptul că tătara crimeeană, de care amintea interlocutorul nostru, este bine conservată, cu toate că tătara dobrogeană s-a impus mereu puternic ca limbă scrisă. „Noi vorbim tătara normală, obişnuită”, ne-a spus

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

F.N. (tătăroaică din Cobadin, născ. 1935) care a subliniat că „există diferenţe între cum vorbim noi şi cum vorbesc noghaii. Noi vorbim drept, mai bine, ei […] altfel zic. Eu înţeleg ce vorbesc ei dar nu pot să vorbesc ca ei". Şi a enumerat câteva diferenţe lexicale.

„Comunitatea mică a tătarilor poate fi privită ca etnie separată tocmai datorită tradiţiilor specifice, cu toate că spre sfârşitul secolului al XX-lea cunoaşte începutul unui proces de turcizare" (Stojanow 2002). În general, se observă în rândul tătarilor o uşoară iritare când sunt confundaţi cu turcii. Subliniază de fiecare dată că „avem aceeaşi religie, dar o altă limbă" (TS). „Noi suntem urmaşii lui Gingis Han, care a speriat Europa", ne-a spus mândru un tătar din Medgidia. Tipul clasic de *identity switching* se face simţit în special în rândul romilor, aşa cum găsim la Sallanz 2005 (p. 95): „Când sunt turci, când romi, după cum se dau banii".

De la toţi informatorii tătari am aflat că sunt mulţumiţi că se studiază turca la şcoală, dar aproape toţi consideră necesară şi introducerea limbii tătăreşti, „aşa cum a mai fost" (GG). În general, turca se predă facultativ în toate şcolile din Dobrogea, unde sunt copii musulmani (turci, tătari sau xoraxani). Şcolile de Coran (medresele) funcţionează paralel, aparţinând de moschei. Cea mai veche medresă din Dobrogea datează din anul 1484, din timpul sultanului Baiazid al II-lea şi se află la Babadag. În anul 1610, a fost transformată în seminar teologic musulman. Aici s-au format cadrele necesare desfăşurării vieţii religioase până în anul 1901, când seminarul musulman s-a mutat la Medgidia, unde a funcţionat fără întrerupere până în 1967. După căderea comunismului, în anul 1993, seminarul teologic musulman s-a reînfiinţat în Medgidia, devenid, în 1995, Liceul Teologic Musulman şi Pedagogic „Kemal Atatürk". Dotat cu internat, cu mai bine de 130 de locuri, cu 25 de computere, o bibliotecă cu volume în limba română şi în turcă, o sală de rugăciuni, liceul numără în prezent 252 de elevi. Baza materială a fost asigurată de partea turcă, liceul fiind ajutat financiar de ministerul de cultură din Turcia. Şase profesori sunt din Turcia. Trei predau limba turcă, iar ceilalţi trei religia. Diploma de absolvire a liceului este recunoscută atât în România cât şi în Turcia, elevilor oferindu-li-se burse de studiu la colegiul „Kemal Atatürk" al Universităţii „Ovidius" din Constanţa sau la colegii din Turcia (aceste date le-am obţinut în urma discuţiei avute în octombrie 2005 cu Taksin Akşit, cetăţean turc, directorul liceului din Medgidia).

În primii ani de la redeschidere, liceul s-a bucurat de un real prestigiu, care însă s-a pierdut pe parcurs. La început, frecventau cursurile acestui liceu aproape toţi copiii membrilor Uniunii Democrate a Tătarilor Turco-Musulmani din România (în majoritate de origine tătară). Se organizau diverse acţiuni, în special spectacole de muzică şi dansuri tradiţionale tătăreşti, excursii la tătarii din Crimeea etc. Astăzi însă, deoarece „profesorii nu mai sunt aşa buni", s-a ajuns în situaţia ca „numai copii din familiile mai sărace de prin sate se duc acolo, că stau la internat şi se fac hoge", după cum ne-a spus Faruc Memet, tătar din Medgidia. Din 2000/2001 liceul a devenit Colegiul Naţional „Kemal Atatürk".

În prezent, cultul musulman are în România 35 de imami şi hogi şi deţine în proprietate 108 cimitire. Baza materială o constituie contribuţiile benevole ale credincioşilor, donaţii şi subvenţii acordate de statul român şi de statul turc, taxe pentru servicii religioase, taxe de vizitare a unor monumente istorice etc. (http://www.islam.ro/despre_musulmani.htm).

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

Peste tot în România se poate auzi că legăturile dintre creştinii şi musulmanii din Dobrogea sunt foarte bune, sunt un exemplu pozitiv. Exact aşa ne-au spus şi cei intervievaţi de noi. Dar, dacă se cer exemple concrete, precum câte familii mixte sunt în localitate sau cât timp petrec împreună, răspunsul este clar „sigur că sunt multe familii mixte, dar la noi în localitate nu prea se obişnuieşte" (Axeit Omer, Cobadin) sau „ne înţelegem foarte bine, dar eu n-am nici o prietenă turcoaică" (Irina Radu, Medgidia).

Cu ajutorul angajaţilor primăriei din Cobadin am obţinut datele oficiale ale căsătoriilor mixte din localitate. Astfel, în 2002 au fost oficiate doar două căsătorii mixte, în 2003 nici una, în 2004 – cinci, iar în 2005 (până la sfârşitul lunii august) nici una.

Pe de altă parte, Mariana Chiper (româncă) de la Oficiul Stării Civile din Cobadin mi-a declarat că sunt foarte multe cazuri de concubinaj, în special în rândul romilor, atunci când partenerii sunt de religii diferite. Axeit Omer (tătar) este de părere că familiile mixte se destramă la naşterea primului copil, când se pune problema botezului. Totuşi, acceptă ideea că pot exista şi cazuri în care căsătoriile mixte sunt de durată, dar numai dacă partenerii au studii superioare şi se retrag în oraşe mai mari (de exemplu Bucureşti).

În Medgidia am aflat de la Sali Pelivan (reprezentantul comunităţii romilor musulmani la primărie, născ. 1965) că un mare număr de musulmani din rândul romilor (*xoraxane*) nu se căsătoresc oficial, declarând că mult mai important pentru ei este ritualul religios, oficiat în cadrul familiei. De aceea nu se pot găsi date oficiale reale privind căsătoriile mixte. De remarcat este fapul că o parte dintre informatori (Axeit Omer, Sali Pelivan, Hristu L.) ne-au spus că nu constitue o raritate căsătoriile mixte în rândul romilor.

Atât la musulmani cât şi la creştini am observat grupuri etnice care sunt mai conservatoare decât majoritatea. Astfel, putem spune că în cadrul musulmanilor se remarcă tătarii, iar în cadrul creştinilor ortodocşi – aromânii.

Un alt aspect al vieţii religioase îl constituie sărbătorile, petrecute în general în cadrul familiei dar şi cu participarea vecinilor, prietenilor chiar şi în cazul în care nu au aceeaşi apartenenţă religioasă. La biserică, respectiv moschee, merg separat, în schimb, acasă se oferă vecinilor şi prietenilor specialităţi culinare. „De sărbători îmi aduce şi ea, îi duc şi eu. Şi ele (musulmancele, n.m.) fac ouă roşii de Paşti, noi facem baclava de bairamul lor. Şi la nunţi vin, la parastase dacă îi chemi vin, dar nu intră în biserică" (Pepa Ianuş, aromâncă din Cobadin, 70 de ani).

Influenţele obiceiurilor creştine se fac simţite la musulmani. „Noi am luat câte ceva de la români. Se poate vedea asta" (NI). De exemplu, cu toate că religia islamică interzice băuturile alcoolice, astăzi, la nunţile musulmanilor din Dobrogea, alcoolul nu mai este prohibit. De prin anii '60 -'70 ai secolului al XX-lea, musulmanii au început să aibe naşi, obicei neîntâlnit în alte părţi. „Naşul poate fi vreun prieten bun sau o rudă. Cu cine te înţelegi bine. Nu contează dacă-i creştin", ne-a spus Sali Pelivan din Medgidia.

În Cobadin, vânzătoarea de lumânări de la biserică a afirmat că musulmancele dau pomelnice de sănătate să le citească preotul, dar nu participă la slujbe. Pepa Ianuş, care merge foarte des la biserică, a confirmat acest lucru, ţinând însă să sublinieze că „dar noi la ei nu mergem", cu toate că „eu când trec pe lângă moschee mă înclin aşa un pic. Nu-mi fac crucea, dar mă înclin, ca respect. Tot casa lui Dumnezeu este, zicea bunica mea".

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

În Medgidia, din rândul musulmanilor, tătarii deţin puterea economică. Cu toate că ar exista situaţii, firme în care este de aşteptat să existe o „epurare etnică", nu am găsit nici o firmă în care personalul să fie reprezentat doar de membrii unei singure etnii. Creştini ortodocşi lucrează chiar şi în firmele cu specific musulman. Astfel, în Medgidia, într-o măcelărie musulmană, măcelarul era român ortodox, iar în restaurantul cu specific tătăresc, bucătarul era român.

Întorcându-ne în timp, aflăm de la Karol Mikloş (născut 1933, catolic) din Cobadin că în perioada precomunistă „turcii nu aveau moşii, ei nu munceau. Când făceam cu armanu, ei nu ridicau nici un pai de jos şi după aia furau la măsurat. Aici (în Cobadin, n.m.) erau mai mulţi tătari, dar erau puturoşi. Deloc nu munceau. Mai ales ele, turcoaicele. Erau săraci". Pe de altă parte, însă, de la Axeit Omer, tătar din Cobadin, am aflat că „ unii musulmani aveau pământ, dar nu puteau să-l muncească şi-l dădeau în parte la alţii". Chiar şi atunci erau angajaţi cu ziua sau pe durate mai lungi fără diferenţă de etnie. „Tata era morar la moşia fraţilor Mazilescu, boieri români" (Axeit Omer). Născută în Cobadin în 1924, A. Ozgur, de origine tătară, ne-a spus că tatăl ei avea pământ, pe care îl lucra singur dar mai lucra şi pe pământul vecinilor nemţi, iar seara făcea cărăuşie (ducea grâne din Cobadin la Constanţa). Se pare, însă, că, uneori, se făceau unele distincţii. De ex. Iakob Ess (neamţ din Cobadin, născut în 1931) ne povesteşte cum la reîntoarcerea în România, la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, rămaşi practic fără adăpost, găsesc de lucru la boierul Stefler, tot de origine germană, care „căuta un neamţ pentru magazie". La întrebarea de ce neapărat un neamţ, răspunsul a venit prompt din partea interlocutorilor mei (de origine germană şi aromână) „neamţul e cinstit, nu fură, e mai serios".

Odată cu venirea comunismului la putere în România şi înfiinţarea CAP-urilor, membrii ai tuturor etniilor lucrau împreună în brigăzi. „Acolo şefii erau mai mult români. Inginerii erau mulţi machidoni", îmi spunea XY. „Am lucrat şi cu turci şi cu români şi cu machidoni. Cu toţi am lucrat. Atunci am învăţat româneşte. La CAP. Şi machedoneşte ştiam puţin. Dar cu machidonii vorbeam tot româneşte".

Pepa Ianuş a lucrat întâi ca şef de atelier la o croitorie şi apoi ca bucătar la cantina şcolii din Cobadin. Cu toate că administratorul cantinei era român ortodox, le cerea să gătească separat pentru musulmani „adică fără carne de porc. Cică li se face rău dacă mănâncă porc. Aşa făceam. Pentru ei fără porc. Nu vroiam să-mi fac eu păcate cu ei, chiar dacă o profesoară, tătăroaică, îmi spunea să pun carne de porc unui alt profesor, tot tătar, că pofteşte. Dar fără să ştie el."

Axeit Omer a fost înrolat în armată, la marină, din 1957 până în 1960. Acolo era singurul musulman şi nu putea să ceară să i se gătească separat, aşa că a mâncat şi carne de porc. La început i-a fost mai greu, după aceea s-a obişnuit. „Cine a făcut armata mai mănâncă porc. Dar musulmanii nu cresc porci, că-i arată lumea cu degetul."

În perioada comunistă, Medgidia a cunoscut o puternică dezvoltare economică, devenind în foarte scurt timp oraş industrial. Construirea şi deschiderea celor două mari unităţi – Fabrica de Ciment şi Întreprinderea Metalurgică de Utilaje, a atras numeroasă forţă de muncă din zona rurală din diferite zone ale ţării, dar în special din Moldova. „Mama era din Buzău şi a venit în Medgidia pentru că aveau nevoie de oameni aici. Era în '49 -'50. Pe atunci turcoaicele toate purtau ferige şi erau trimise la cursuri să înveţe româneşte" (Mariana Cotoban, româncă, ortodoxă). Acesta este momentul exodului de populaţie de la sat la oraş.

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

Înainte de cel de-al doilea război mondial populația activă a Medgidiei se cifra la 2.923 de locuitori, dintre care 7% erau ocupați în agricultură şi 6,3% în industrie. În anul 1956, populația activă cunoaşte o creştere ajungând la 8.000 de locuitori din care în industrie şi construcții erau 52,9 %, iar în agricultură doar 17,6 % ; în 1968 populația activă ajunge la 35,16% din total, din care în industrie şi construcții erau 59,2 %. În 1996, procentul populației active reprezintă 20,8% din totalul locuitorilor oraşului. Dintre aceştia, 48% sunt în domeniul industriei, construcțiilor şi al transporturilor. Începând cu anul 1992, se observă o dezvoltare a domeniului financiar–bancar, practic inexistent până atunci (datele au fost culese din evidențele statistice ale Primăriei Medgidia). Nu am găsit o statistică oficială pe etnii a populației active. De la informatori am aflat că nu se ținea seama de etnie la angajare, ba chiar s-a mers pe ideea unei uniformizări a populației.

Populația activă a Medgidiei pe ramuri ale economiei:

ANUL	**1988**	**1992**	**1996**
TOTAL POPULAȚIE ACTIVĂ	19548	20711	9823
TOTAL POPULAȚIE ACTIVĂ (%)	**39,90%**	**43,50%**	**20,80%**
Agricultură, silvicultură	6,05	6,34	15,72
Industrie, construcții, transporturi	72,92	64,05	48
Comerț	7,80	8,47	11,90
Finanțe, bănci, asigurări	–	0,75	1,98
Cercetare, informatică	–	1,26	–
Administrație publică	0,90	5,07	1,12
Învățământ	3	3,65	7,27
Sănătate	3,45	3,16	8,43
Cultură, sport, turism	–	0,70	–
Alte activități	0,06	2,21	5,53
În căutarea primului loc de muncă	–	4,40	–

Cu toate acestea, anumite stereotipuri se găsesc. În Cobadin, aromânul Ştefan XXX, mi-a spus că „a venit odată un turc şef la colectiv şi şi-a aranjat neamurile toate. Şmecher". Seit Ozgur, născut în Cobadin în 1965, dintr-o familie în care mama este tătăroaică iar tatăl turc (din Hagieni) consideră că „şi turcii şi tătarii sunt conservatori, doar că tătarii sunt mai inteligenți şi mai deschişi la nou. De aceea cred că dintre tătari sunt mulți intelectuali". Mama lui, A. Ozgur îşi aminteşte cu plăcere de prietenii nemți din Cobadin. „Eram vecini şi învățasem şi puțin germană cu ei. Îmi pare rău că a trebuit să plece. Cu nemții am conviețuit foarte bine, dar între turcii şi tătarii din Cobadin nu prea erau relații cordiale".

Situația financiară foarte proastă a locuitorilor satelor dobrogene, în general, nu permite acestora efectuarea unor călătorii în perioadele de concediu, respectiv vacanțe. Timpul liber şi-l petrec la televizor sau în vizită la rude sau prieteni.

În Medgidia, am observat că după slujba religioasă de vineri, majoritatea celor prezenți la slujbă (pensionari, reprezentanți ai etniei tătare) se adună cu regularitate la sediul UDTTMR aflat în apropiere de moschee, pentru a mai sta de vorbă şi a bea

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

împreună un ceai. Nu am constatat existenţa unor localuri fercventate doar de membrii unei etnii sau ai unei grupări religioase. Voi da un exemplu care mi se pare relevant. Am întâlnit într-o seară, într-un restaurant din Medgidia, un grup de prieteni care păreau a fi vechi camarazi de şcoală. Pentru început am avut impresia ca toţi sunt români. Când, însă, petrecerea s-a încins şi au inceput să cânte, s-a văzut foarte clar cine ce cântece ştia şi diferenţierea se putea face foarte uşor.

Am constatat că în Medgidia, majoritatea copiilor din familiile musulmane activează în cadrul ansamblurilor folclorice ale Uniunii Democrate a Tătarilor Turco-Musulmani din România (UDTTMR), în timp ce în ansamblurile folclorice ale Casei de Cultură sunt doar copii din familiile de creştini ortodocşi (romi şi români).

În Cobadin au existat ansambluri folclorice la Casa de Cultură din localitate, însă, după 1990, acestea s-au autodesfiinţat. După cum am aflat de la Pepa Ianuş (aromâncă din Cobadin, născ. 1936), era un ansamblu de folclor aromânesc şi românesc, în care, însă, nu găseai musulmani. „Ei au muzica lor", ne-a spus ea.

În timpul cercetărilor făcute până în prezent nu am constatat existenţa unor strânse legături între copii de religii diferite, chiar şi în cazul în care frecventează aceeaşi şcoală. Irina Radu, vânzătoare la o librărie din Medgidia ne-a spus că: „aveam la şcoală colege turcoaice, chiar şi în clasă aveam dar nu prea vorbeam cu ele. Nu eram prietene. Şi acum am vecine turcoaice, dar… doar ne salutăm şi cam atât. Ne înţelegem bine!".

În perioada comunistă, cei mai mulţi plecau cu „bilete de la sindicat" în staţiuni balneare din ţară sau în staţiuni montane. În prezent, UDTTMR organizează anual excursii la Mecca şi în Crimeea, la care participă numai musulmani şi, în special, tătari.

Am constatat în cazul informatorilor de origine turcă sau a romilor musulmani ce se consideră turci, că sunt preferate emisiunile posturilor de televiziune din Turcia şi mai puţin emisiunile în limba turcă ale postului naţional român de TV sau, în general, programele televiziunilor româneşti. În cazul populaţiei creştine sunt preferate posturile în limba română.

În trecut, exista o clară împărţire etnică a localităţilor Medgidia şi Cobadin. În perioada comunistă, în special datorită puternicului proces de industrializare din anii '50, au fost construite cartiere de blocuri în care nu s-a mai ţinut seama de apartenenţa etnică, iar transformările suferite de numeroase centre urbane fac greu de recunoscut vechea structură a aşezării.

La o privire de ansamblu, în Cobadin se mai pot vedea şi astăzi urme ale vechilor case musulmane şi se poate observa vechea structură a aşezării. „Ei (turcii şi tătarii, n.m.) aveau case mici acoperite cu pământ, gardurile, tot din pământ, erau mici şi puneau pe ele baligă de vacă la uscat, cu care făceau focul" – spunea Karol Mikloş. Aproape nemodificate au rămas casele populaţiei germane din Cobadin, cedate în 1941 coloniştilor aromâni şi români veniţi din Cadrilater, în urma schimbului de populaţie între România şi Bulgaria. „Nemţii aveau case mari, robuste. Erau oameni gospodari". (Axeit Omer). „Casa la nemţi e uite aşa, cu acoperiş înalt şi geamuri aliniate pe o parte şi alta" (TI).

Cu toate că astăzi nu mai putem face o atât de clară împărţire pe cartiere etnice, în Cobadin auzim şi astăzi de cartierul „la nemţi", chiar dacă acolo nu mai locuieşte nici un neamţ.

Acelaşi lucru se întâmplă şi în Medgidia. Oraşul vechi, care era locuit în majoritate de tătari, a fost transformat într-un cartier de blocuri socialiste. Câteva dintre vechile locuinţe au reuşit să scape de furia uniformizării comuniste. În cartiere

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

marginaşe trăiesc în majoritate romii, proveniţi din diferite regiuni. În Medgidia putem face distincţie între cartierele de romi creştini şi romi musulmani (xoraxai) care locuiesc în barăci aflate într-o stare deplorabilă, fără canalizare şi electricitate.

Pentru a oferi o sumară imagine a acestui cartier, voi da numai un exemplu. Când am vrut sa vizităm prima dată acest cartier, cunoscut cu numele *Ali Baba*, am fost sfătuiţi să nu o facem singuri ci însoţiţi de cineva de acolo".

În general nu se face distincţie între magazinele patronate de musulmani sau creştini. Cumpărături se fac, de obicei, la magazinele din apropierea locuinţei sau a locului de lucru. Singurele diferenţe apar doar în cazul măcelăriilor musulmane unde nu se găseşte carne de porc, ci mai mult carne de oaie, iar tăierea se face după ritual. "Normal ar fi să citească mereu hogea sau altcineva la tăiere, dar nu prea se întâmplă. Doar de Bairam citeşte hogea" (Faruc Memet, Medgidia). Cu toate acestea, Mariana Cotoban, românca ortodoxă din Medgidia spunea: „Carne iau mai bine de la turci (măcelăria musulmană, n.m.). E mai bună, mai proaspătă".

Interesant de menţionat este faptul că măcelăriile musulmane au apărut în România doar de câţiva ani. De fapt, după 1990 se face simţită în Dobrogea, în rândul comunităţii musulmane, o creştere a influenţei statelor musulmane, în special a Turciei. Cu ajutorul financiar al statului turc au fost construite, pe lângă Liceul „Kemal Atatürk" din Medgidia, câteva moschei (una tot în Medgidia).

Influenţa Turciei se face simţită în Dobrogea şi prin intermediul celor ce merg acolo pentru a găsi un loc de muncă mai bine plătit. „Toţi băieţii noştri pleacă la turci. Ce să facă dacă aici nu găsesc de lucru? Dar şi acolo-i greu, că lucrează la patron" (Ismail Ismail, turc din Medgidia). De la AB (muzicant rom musulman din Medgidia), care a lucrat o perioadă în Turcia, am aflat că „înainte nu prea mă duceam la moschee, dar acolo mă punea patronul mereu să mă duc".

Regimul comunist a dus la început o politică anti-islamică, interzicând, practic, educaţia musulmană în şcoli, însă acest lucru nu a dus la conflicte cum a fost cazul Bulgariei vecine. În anii '60 ai secolului al XX-lea, s-a luat hotărârea stabilizării romilor (inclusiv a celor musulmani) în diferinte aşezări. În anii '80, România a cunoscut, însă, o destindere a politicii minoritare în ceea ce priveşte populaţia musulmană. Astfel, au inceput pelegrinările la Mecca şi a fost permisă redeschiderea medreselor.

În prezent, în România activează următoarele asociaţii ale populaţiei musulmane (după Kahl 2005):

- Liga Islamică şi Culturală din România (LICA) – înfiinţată în 1990 ca asociaţie a studenţilor musulmani, cu filiale în Bucureşti (din 1999), Timişoara (1992), Iaşi (1994), Cluj-Napoca (1996) şi Constanţa (1997);
- Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România (UDTTMR);
- Uniunea Democrată a Turcilor din România (UDTR);
- Liga Albanezilor din România (LAR);
- Uniunea Culturală a Albanezilor din România (UCAR, 1990), în care sunt membri şi albanezi musulmani.

Interesant este că în UDTR activează un număr mare de tătari. De asemenea, este de remarcat faptul că, cei aproximativ 3.000 de musulmani albanezi din România (Ciachir/Maksutovici 1998) activează în două asociaţii, în timp ce romii musulmani nu au până în prezent nici o asociaţie proprie. Atât UDTR cât şi UDTTMR au reprezentanţi

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

în parlament. Din cadrul grupelor de folclor ce activează pe lângă asociaţii, cele ale tătarilor par a fi mai active (vezi http://www.tatar.ro/).

Încă din perioada interbelică a existat o importantă presă turcă şi tătară (Ağuiçenoğlu 2004), care s-a diminuat foarte mult în perioada comunistă. În prezent, cele mai importante reviste ale comunităţii musulmane din Dobrogea sunt „Hakses – Vocea" (în română şi turcă, apare din 1998), „Karadeniz" („Marea Neagră"; în română şi turcă, cu articole în tătară, apare din 1989), „Caş – Tânărul" (în română şi turcă, cu texte în tătară, din 1997), „Genç Nesil – Tânăra Generaţie" (în română şi turcă, din 1998, între timp şi-a întrerupt aparţia) precum şi publicaţia Liceului „Kemal Atatürk", „Dobruca" (în turcă, din 2000). Din rândul editurilor care au publicat cele mai multe volume în turcă şi tătară, se evidenţiează Editura Kriterion.

Bibliografie

Ağuiçenoğlu, Hüseyin, *Die Turko-Tatarische Presse der Dobrudscha 1897-1940*, „Heidelberger Studien zur Geschichte und Kultur des Modernen Vorderen Orients 31", Heidelberg 2004.

Andrews, Peter A., *Turks*, în *The Encyclopedia of Islam*, X, Leiden, 2000.

Ciachir, Nicolae & Gelcu Maksutovici (ed.), *Studii şi documente despre istoria albanezilor din România*, Bucureşti, 1998.

Ekrem, Mehmet Ali, *Din istoria turcilor dobrogeni*, Bucureşti, 1995.

Florescu, Radu, *Prezenţe musulmane în România. Muslims in Romania*, Bucureşti, 1976.

Gafer, N.A. & Vladimir Drimba, *Quelques problèmes relatifs au developpement culturel de la population tatare de Roumanie*, „Studie et Acta Orientalia 1", Bukarest, 1958, p. 339-343.

Gemil, Tahsin (ed.), *Originea tătarilor. Locul lor în România şi în lumea turcă. The origins of the Tatars. Their Place in Romania and the Turkish World*, Bucureşti, 1997.

Grigore, George, *Muslims in Romania*, ISIM Newsletter 3, 1999. Vezi şi http://www.isim.nl/files/newsl_3.pdf

Grulich, Rudolf, *Die Türken in Rumänien*, „Jahrbuch der Dobrudscha-Deutschen", 21, 1976, p. 35-42.

Kahl, Thede, *Die muslimische Gemeinschaft in Rumänien*, în „Europa Regional" 3-4, Leipzig, 2005.

Kornrumpf, Hans-Jürgen, *Zur Verwaltungsgliederung der Dobrudscha in den letzten Jahren der Osmanischen Herrschaft*, în „Münchener Zeitschrift für Balkankunde", 1, Mainz, 1978, p. 139-155.

Kowalski, Tadeusz, *Les éléments ethniques turcs de la Dobroudja*, „Rocznik Orientalistyczny", 14, Warszawa, 1938, p. 66-80.

Leyer, Otto, *Dobrudscha-Deutschen*, 1972, Vol. 17, p. 95-119.

Önal, Mehmet Naci, *Din folclorul turcilor Dobrogeni*, Bucureşti, 1997.

Oprisan, Ana & George Grigore, *The Muslim Gypsies in Romania*, în ISIM Newsletter Regional Issues 8, Leiden, 2001, p. 32 sau: http://www.isim.nl/files/newsl_8.pdf

Sallanz, Josef (ed.), *Die Dobrudscha: Ethnische Minderheiten - Kulturlandschaft - Transformation*, Ergebnisse eines Geländekurses des Instituts für Geographie der Universität Potsdam im Südosten Rumäniens, Potsdam, 2005.

Schmidt-Rösler, Andrea, *Dobrudscha*, în Weithmann, Michael (ed.), *Der ruhelose Balkan. Die Konfliktregionen Südosteuropas*, München, 1993.

Stojanow, Valery, *Zu den Identitäten, Identitätswandlungen und Identitätsprobleme bei den Muslimen in Bulgarien*, în Kandel, Johannes et alii (ed.), *Religionen und Kulturen in Südosteuropa*, Nebeneinander und Miteinander von Muslimen und Christen. Eine Fachtagung der Friedrich-Ebert-Stiftung, der Katholischen Akademie in Berlin und der Freien Universität Berlin (Osteuropainstitut), 22./23. Februar, 2002 in der Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin 2002.

http://www.tatar.ro/

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)

Interethnische Beziehungen von orthodoxen Christen und Muslimen in Südosteuropa. Fallstudie Medgidia und Cobadin

Im Juli 2005 wurde unter der Leitung von Prof. Cay Lienau an der Universität Münster ein Forschungsprojekt mit dem Thema *Interethnische Koexistenz von Muslimen und orthodoxen Christen; Beispiele aus der Dobrudscha und aus Thrakien* begonnen. Im Rahmen des Projektes werden Feldforschungen in Griechenland und Rumänien durchgeführt. Die Dobrudscha stellt heute ein gutes Beispel für weitgehend friedliches Zusammenleben der ethnisch und religiös vollkommen unterschiedlichen Gruppen dar.

In Rumänien sind Untersuchungen zur interethnischen Koexistenz erst nach der Wende in Gang gekommen, da die Minderheitenproblematik stark tabuisiert wurde. Der vorliegende Beitrag bietet Interview-Ausschnitte und Eindrücke aus Medgidia und Cobadin. Vielerorts zeigt sich die getrennte Lebensweise der christlichen und muslimischen Bevölkerung bereits in räumlicher Segregation durch Siedeln in getrennten Siedlungen oder Vierteln, sog. Mahalle. In Medgidia und Cobadin hat sich diese Segregation weitgehend aufgelöst und es fällt schwer, die frühere räumliche Strukturierung nach Konfessionen nachzuvollziehen.

Der Beitrag geht der Frage nach, welche Formen interethnischer Beziehungen zwischen den einzelnen muslimischen und orthodoxen Ethnien existieren, auf welchen Ebenen Interaktionen stattfinden und in welchen Bereichen die Angehörigen der jeweils anderen Gruppe ausgeschlossen werden oder sich selber ausschließen. Es handelt sich um die erste Sammlung von vorläufigen Ergebnissen der Feldaufenthalte. Weitere Feldforschungen und deren Auswertung erfolgen im Laufe des Jahres 2006.

Institut für Geographie,Westfälische Wilhelms-Universität Münster
Deutschland

BDD-A768 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:08 UTC)